

De Fries in de politicus

Rimmer Mulder

Summary

It is not surprising that Piet Hagen's monumental biography of Pieter Jelles Troelstra attracted special attention in Friesland. On a national level Troelstra is known mainly as the leader of the young social democratic movement in the Netherlands during the late 19th and early 20th centuries. However, for Frisians with some historical awareness, Pieter Jelles is much more than a red politician. There is a state comprehensive school in Leeuwarden that bears his name and a statue of him can be found next to the famous old Oldehove Tower, right at the entrance of the council offices. A number of his songs have found a permanent place in the classic repertoire of folk songs, becoming so entrenched that many of the people who sing them are not even aware that they were written by a politician.

Samenvatting

Het lag voor de hand dat Piet Hagens monumentale biografie van Pieter Jelles Troelstra in Friesland bijzondere aandacht zou krijgen. Troelstra is landelijk vooral bekend als de leider van de jonge sociaaldemocratische beweging in Nederland, eind negentiende en begin twintigste eeuw. Maar voor Friezen met een beetje historisch bewustzijn is Pieter Jelles veel meer dan een rode politicus. In Leeuwarden draagt de openbare scholengemeenschap zijn naam en staat zijn standbeeld naast de Oldehove, vlak bij de ingang van het stadskantoor. Een aantal van zijn liederen hebben een vaste plaats gekregen in het ijzeren repertoire volksliederen. Zo vast, dat lang niet iedereen die ze zingt nog weet dat ze zijn geschreven door een politicus.

Hagen presenteert deze historische figuur in verschillende gedaanten. We zien hem als conferencier, dichter, sociaal bewogen advocaat, propagandist, journalist en hartstochtelijk politicus. Op al die terreinen manifesteerde hij zich het eerst in Friesland. Hij schreef lichtvoetige verzen en romantische gedichten in het Fries, de taal die hij sprak met de dorpsjongens van Stiens. Zijn eerste maatschappijkritische stukken verschenen in Friese kranten. Als advocaat in Leeuwarden werd hij geconfronteerd met de schrijnende armoede en de rechteloosheid die het bestaan van een groot deel van de bevolking bepaalden. Hier groeide zijn solidariteit met de arbeiders en hier beleefde deze zoon van de gegoede

burgerij zijn bekering tot het socialisme. Hij dichtte erover in het Fries: 'In nije tiid...'

Het lag op de weg van Tresoar in Leeuwarden, dat de functies van letterkundig museum en historisch archief in zich verenigt, om na het verschijnen van de biografie in 2010 nog eens apart stil te staan bij de band van Troelstra met Friesland. Het bracht vijf inleiders voor een symposium samen. Dat waren, naast de in Leeuwarden opgegroeide biograaf zelf, twee gepromoveerde Friezen, een historicus met Friese roots en een in Friesland wonende Amsterdamse hoogleraar. Dat lijkt misschien op een aardig Fries onderonsje, maar er werd die twaalfde mei veel gezegd en besproken dat een groter publiek verdient dan de toevallige aanwezigen op die middag.

It Beaken biedt een mooie gelegenheid om de vijf referaten te boekstaven, zodat ze voor verdere studie beschikbaar zijn. Een waardevolle aanvulling op de biografie en daarmee ook een bijdrage aan de politieke, sociale en Friese geschiedschrijving.

De recensent van *NRC Handelsblad* concludeerde na het lezen van de biografie dat Pieter Jelles Troelstra voor alles een Fries was. De biograaf bestrijdt dat in zijn bijdrage aan deze bundel. Troelstra was vooral politicus uit hartstocht, waarbij het Friesland van zijn jeugd bepalend was voor zijn vorming en een levenslange inspiratiebron bleef. Hagen wijst erop dat de jonge Pieter Jelles in Friesland een levendige en strijdbare sociale beweging aantrof. Het waren Friese districten die de eerste socialisten in de Tweede Kamer kozen.

Ook in de protestantse zuil zette juist een dominee uit Friesland, A.S. Talma, zich krachtig in voor de nooddruftige arbeiders. Drs. Lammert de Hoop schrijft over de rechtstreekse confrontatie tussen deze rode dominee en de rode advocaat Troelstra in het kiesdistrict Tietjerksteradeel. Hoe twee burgermannen, die zich beiden het lot van de paupers aantrokken, toch lijnrecht tegenover elkaar kwamen te staan.

Dr. Bertus Mulder merkt op dat Troelstra over de rol van de vakbonden en de democratisering van het bedrijfsleven opvattingen had die afwaken van wat in de sociaaldemocratie gangbaar was. Hij gaat op zoek naar de wortels van deze persoonlijke visie en komt tot zijn eigen verrassing uit bij een familielid van de Troelstra's. Deze Jelle Fijlstra was al vroeg actief in de prille vakbeweging en socialistische organisaties in Friesland en ging later mee met de anarchistische richting van Domela Nieuwenhuis. Volgens Mulder móet Troelstra wel beïnvloed zijn door Jelle Fijlstra, wat weer past in Hagens visie dat de man die de Nederlandse sociaaldemocratie dertig jaar zou leiden, in Friesland gevormd werd.

Troelstra mag een Fries in hart en ziel, *yn ieren en sinen*, zijn geweest, een Fries nationalist was hij niet. Aan het eind van zijn leven kreeg hij

zelfs het verwijt Friesland in de steek te hebben gelaten. Het kwam van niemand minder dan Fedde Schurer, ook dichter, journalist, politicus en romanticus, maar dan wel veertig jaar later in de geschiedenis. Zijn biograaf, dr. Johanneke Liemburg, beschrijft de botsing tussen deze twee grootheden uit de Fryske beweging. De uiteenlopende opvattingen van Troelstra en Schurer zijn zeer herkenbaar voor wie de tegenwoordige discussie over de Friese taal en cultuur volgt. Nog steeds kunnen Friezen die Friesland niet boven de Nederlandse eenheidsstaat stellen te horen krijgen dat ze te weinig Fries zijn.

Eenzelfde link met de actualiteit heeft de bijdrage van dr. Frank van Vree. Troelstra heeft in zijn leven heel veel geschreven in kranten, pamfletten en periodieken van alle soorten. Maar was dat journalistiek werk? Volgens persprofessor Van Vree niet, gemeten naar de strenge normen van nu die een strikte scheiding tussen journalistiek en propaganda voorschrijven. In de tijd dat de sociale beweging opbloede was dat anders. De voormannen gebruikten de pen in hun strijd voor de emancipatie van de werkende klasse en de arbeiders laafden zich aan hun pennenvruchten met de gulzigheid van dorstende woestijnreizigers. Schrijven en lezen waren wapens in de klassenstrijd, aldus Van Vree. Zijn verhaal zou heel goed een rol kunnen spelen in het maatschappelijk debat over plaats en functie van de journalistiek, nu de digitale revolutie de mediawereld volledig op zijn kop zet.

